

TRAUMATIETOINEN TYÖOTE LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖSSÄ

Piia Liisa Marianne Vaara
Tieteellis-käytännöllinen lopputyö
Erikoissosiaalityöntekijän opinnot
Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityö
Helsingin yliopisto
Marraskuu 2024

TIIVISTELMÄ

HELSINGIN YLIOPISTO

Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos

VAARA, PIIA: Traumainformoitu työote lastensuojelun sosiaalityössä

Erikoissosiaalityöntekijän koulutus: Lapsi, nuoriso- ja perhesosiaalityön erikoisala,
Lastensuojelun opintosuunta, s. 38+2

Ohjaaja: Eveliina Heino

Marraskuu 2024

Tämä tieteellis-käytännöllisen lopputyö on osa erikoissosiaalityöntekijän koulutusta ja työn aiheena on traumainformoitu työote lastensuojelun sosiaalityössä. Tutkielman tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten traumatietoinen työote on käytössä lastensuojelun sosiaalityössä, millaisia käytännön esteitä työotteen käyttämiselle on ja mitä lisäarvoa työotteen käyttäminen tuo lastensuojelun sosiaalityöhön. Tutkielman tavoitteena on tuottaa uutta tietoa lastensuojelun ammatillisen työskentelyn tueksi.

Tutkimuskysymykseni ovat: 1) Miten traumatietoista työotetta käytetään lastensuojelun sosiaalityössä, 2) Millaisia haasteita ja esteitä traumatietoisesta työtavan käyttämiseen lastensuojelun sosiaalityössä mahdollisesti liittyy ja 3) Mitä lisäarvoa traumatietoinen työote tuo lastensuojelun sosiaalityöhön? Aineisto koostuu sähköisen kyselylomakkeen vastauksista, joita on yhteensä 14 kappaletta. Aineisto on kerätty elo-syyskuussa 2024 Helsingin yliopiston sähköistä e-lomaketta hyödyntäen ja tutkimuskutsu on jaettu Facebookissa toimivan Sosiaalityön uraverkoston suljetussa ryhmässä, johon kuuluu yli 5000 laillistettua sosiaalityöntekijää ja sosiaalityön opiskelijaa. Aineisto on analysoitu aineistolähtöisen analyysin keinoin.

Tieteellis-käytännöllisen lopputyön tutkimustuloksissa sosiaalityöntekijät kuvaavat traumainformatiivisen työotteen toimivan sosiaalityöntekijöillä työtä ohjaavana, kokonaisvaltaisena ajattelutapana sekä asiakkaan autonomiaa vahvistavana elementtinä. Haasteina työotteen käyttämiselle kuvattiin olevan kiire, resurssipula, työntekijöiden kokemaa työn kuormitus sekä työntekijöiden osaamisvajaa. Työotteen hyötyinä puolestaan kuvattiin ymmärryksen ja vaikuttavuuden lisääntyminen asiakastyössä sekä luottamuksellisen tilan mahdollistuminen sen kautta asiakkaalle asiakassuhteessa.

Asiasanat: traumatietoinen työote, lastensuojelu, sosiaalityö

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1. JOHDANTO	4
2. TRAUMAINFORMOITU LÄHESTYMISTAPA JA LASTENSUOJELU	7
2.1 Traumainformoidun ajattelun juuret ja filosofia	7
2.2 Traumatisoituminen ja lapsuus	9
2.3 Traumainformoitu toiminta ja lastensuojelun sosiaalityö	10
3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	13
3.1 Tutkimuksen aineisto ja analyysi	13
3.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	15
4. TUTKIMUSTULOKSET	17
4.1 Traumatietoinen työote lastensuojelun sosiaalityössä	17
4.1.1 Kokonaisvaltainen ajattelutapa	17
4.1.2 Asiakkaan autonomian vahvistaminen	20
4.2 Resurssien puute, kuormitus ja osaamisvaje haasteena	21
4.2.1 Kiire ja resurssipula	21
4.2.2 Työntekijöiden kuormittuneisuus	22
4.2.3 Osaamisen vaje	24
4.3 Vaikuttavuuden ja ymmärryksen lisääntyminen	26
4.3.1 Ajattelutavan muutos	27
4.3.2 Luottamus ja hyväksyntä korjaavassa asiakassuhteessa	28
4.3.3 Vaikuttavuuden lisääntyminen sosiaalityössä	29
5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	31
LÄHTEET	34

Liite 1: Tiedote tutkimukseen osallistuville

1. JOHDANTO

Lastensuojelussa työskennellään haastavien ja monimutkaisten perheiden ylisukupolvisten ongelmien ja ilmiöiden parissa. Lastensuojelun asiakkailta, sekä lapsilla että heidän vanhemmillaan, on usein taustallaan kasvuhistoriassa koettuja vakavia ja pitkäkestoisia traumatisoitumisen kokemuksia. Lastensuojelussa puhutaan usein perheiden ylisukupolvisista ongelmista ja huono-osaisuuden sekä kaltoinkohtelun siirtymisestä sukupolvelta toiselle. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee havaintoja näistä ilmiöistä päivittäin työskennellessään kaltoinkohtelua kokeneiden lasten ja heidän vanhempiansa kanssa. Vanhemmuus ja vanhempana toimiminen on erityinen, herkkä ja vaativa tehtävä, joka haastaa ihmistä läpi hänen elämänsä. Vanhemman omissa hoivasuhteissaan kokemat kaltoinkohtelun kokemukset voivat välittyä ylisukupolvisesti esimerkiksi vanhemman kuormittuneisuuden, mielenterveysoireiden, mentalisaatiovaikeuksien ja vuorovaikutuksen säätelyn haasteiden kautta. (Ruismäki 2024, 183-184.)

Kiinnostukseni tätä käsillä olevaa tutkimusta kohtaan on lähtöisin vahvasti sosiaalityön käytännöstä. Olen työskennellyt lastensuojelun avo- ja sijaishuollossa sosiaalityöntekijänä sekä johtavana sosiaalityöntekijänä viidentoista vuoden ajan. Olen havainnut traumojen ja traumatisoitumisen läsnäolon lastensuojelun sosiaalityössä kiinteästi. Oma ymmärrykseni traumojen ja traumatisoitumisen vaikutuksista on työurani edetessä koko ajan lisääntynyt, mutta tiedostan olevani vasta alussa ajatuksieni kanssa. Tätäkin tutkielmaa on ohjannut haluni oppia ymmärtämään ja kohtaamaan asiakkaita sensitiivisemmin ja dialogisemmin. Lastensuojelun sosiaalityö on yksi maailman merkityksellisimmistä töistä ja olen yhä 15 työvuoden jälkeen iloinen ja kiitollinen mahdollisuudesta työskennellä unelma-ammattissani.

Traumatisoituminen sekä sijaistraumatisoituminen koskettaa myös sosiaalityöntekijöitä itseään. Työntekijällä voi itsellään olla haavoittavia kokemuksia omassa kasvuhistoriassaan ja käsittelemättöminä nämä kokemukset saattavat kuormittaa työntekijää. Lastensuojelun sosiaalityö voi tuottaa myös sijaistraumatisoitumista. Sosiaalityöntekijä kohtaa päivittäin lasten kaltoinkohtelua, perhesuhteissa esiintyvää väkivaltaa sekä vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmia. Saamatta asianmukaista tukea ja tarvitsemaansa jälkihoitoa

kohtaamiensa kuormittavien ilmiöiden käsittelyyn, sosiaalityöntekijä voi sijaistraumatisoitua tai kokea myötätuntouupumusta. Näissä tilanteissa sosiaalityön johtamisen, työyhteisön rakenteiden tuki sekä organisaation vastuunkanto työntekijöistä on merkittävässä roolissa. Sosiaalityön johtamisen puutteet sekä yksin jättävä organisaatio voivat merkittävästi heikentää sosiaalityöntekijän moraalista toimijuutta eettisesti vaativassa ja vastuullisessa tehtävässä onnistumisessa. (Mänttari-Van der Kuip 2023, 165-166.)

Lastensuojelun sosiaalityön toimintaympäristö on poikkeuksellisen vaativa, sillä perheiden ongelmat ovat usein jo kasautuneet ja monimutkaistuneet perheen tullessa lastensuojelun asiakkaaksi. Sosiaalityöntekijöiden tekemää ammatillista työtä haastavat perheiden ongelmien syvyyden lisäksi työympäristössä tapahtuvat jatkuvat muutokset, hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne, suuret asiakasmäärät sekä henkilökohtainen virkavastuu, joka asettaa omat vaatimuksensa sosiaalityöntekijän työlle. (Kiili ym. 2024, 11.) Maija Mänttari-van der Kuipin (2023, 168) tutkimuksessa haastatellut sosiaalityöntekijät kokivat moraalista ahdinkoa erityisesti edustaessaan järjestelmää, joka ei pystynyt tuottamaan asiakkaille sellaisia palveluja, kuin mitä he olisivat tarvinneet. Vallitsevan suomalaisen palvelujärjestelmän rakenteelliset ongelmat haastavat myös sosiaalityöntekijöitä työssään. Palvelujärjestelmässä näkyy pirstaleisuus, monimutkaisuus ja resurssiniukkuus. (Mänttari-Van der Kuip 2022, 38.) Suomalaisen lastensuojelujärjestelmä on ollut pitkään kriittisessä tilassa ja sen toiminnassa on havaittu useita uhkatekijöitä (Alhanen 2014).

Lapsuusajan traumojen syntyä ja traumatisoitumista on tutkittu kansainvälisesti paljon. Niitä tarkastellaan usein läheisessä yhteydessä perhesuhteisiin, lapsen psykologiseen kehitykseen ja lasta hoivaavien aikuisten kykyyn suojella lasta häntä kuormittavilta tekijöiltä (mm. Isosävi 2024, 10-19). Lapsuuden aikaisten haitallisten kokemusten, joista käytetään kansainvälisessä kirjallisuudessa käsitettä *Adverse Childhood Experience* eli ACE-tekijöiden jäsenyyksen kautta, on pyritty ymmärtämään lapsuuden aikaisten haitallisten kokemusten vaikutuksia ihmisiin (Fellitti ym. 1998). Kyse on usein inhimillisistä, kumuloituvista haittavaikutuksista, joiden myötä turvattomuus ja toistuva myrkyllinen stressi synnyttävät ihmisen elämässä uutta pahoinvointia. Vaikutukset voivat olla pitkälle ulottuvia sekä yksilön elämänkulussa että yhteiskunnan tasolla. (Westerlund-Cook 2023, 84.) Lapsuudenaikaiset haitalliset elämäntapahtumat saattavat vaikuttaa

merkittävästi yksilön aivojen ja hermoston kehitykseen siten, että riskit terveyshaittoihin myöhemmällä iällä kasvavat. Haitallisten kokemusten kasautumisella ja niiden pitkäkestoisuudella on havaittu myös olevan ihmisen kehitykseen suurempi vaikutus kuin yhdellä yksittäisellä tapahtumalla. (Jussila ym. 2024, 78).

Traumatietoiselle ymmärrykselle on yhteiskunnassamme alati kasvava tilaus. Käsite *traumainformoitu* sisältää ymmärryksen sekä traumatietoisuudesta että ACE-tietoisuudesta eli lapsuuden ajan haitallisten kokemusten vaikutuksesta traumaperäisen stressin synnyssä. On erityisen vahingollista joutua niiden vahingoittamaksi, joiden hoivasta ja huolenpidosta ihminen on arjessaan täysin riippuvainen. Haitallisten kokemusten seuraukset kulkevat lapsuudesta mukana aikuiselämään saakka heikentäen ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Sarvela & Pelkonen 2020, 100.) Lastensuojelun sosiaalityössä työskennellään haavoittuvissa olosuhteissa elävien lasten, heidän vanhempinsa ja sosiaalisten verkostojen kanssa. Sosiaalityöntekijä tarvitsee monitieteistä ymmärrystä ja osaamista erityisesti traumatisoitumisen vaikutuksista asiakkaisiinsa.

Tämä tutkielma on osa Helsingin yliopistossa suorittamani erikoissosiaalityöntekijän opintoja, ja toimii opintojen tieteellis-käytännöllisenä lopputyönä. Tutkielmani tarkoituksena on selvittää miten traumatietoista työtettä käytetään tällä hetkellä lastensuojelun sosiaalityössä Suomessa. Haluan lisäksi selvittää, mitä hyötyjä työtteen käyttäminen tuo asiakastyöhön sekä millaisia mahdollisia esteitä työtteen käyttämiselle sosiaalityöntekijät näkevät työssään. Tutkielmani aineiston olen kerännyt elo-syyskuussa 2024 laadullisella kyselyllä, joka on osoitettu lastensuojelun avo- ja sijaishuollon sosiaalityöntekijöille ja johtaville sosiaalityöntekijöille. Kyselylomakkeen olen laatinut Helsingin yliopiston sähköiselle e-lomakepohjalle ja tutkimuskutsun olen jakanut sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookin suljetussa Sosiaalityön uraverkosto-ryhmässä ja LinkedIn-sovelluksessa. Tutkimuskysymykseni ovat: 1. Miten traumatietoista työtettä käytetään lastensuojelun sosiaalityössä, 2. Millaisia haasteita traumatietoisien työtavan käyttämiseen lastensuojelun sosiaalityössä mahdollisesti liittyy, ja 3. Mitä lisäarvoa traumatietoinen työote tuo lastensuojelun sosiaalityöhön?

Tutkielmani tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten traumatietoinen työote on tällä hetkellä käytössä lastensuojelun sosiaalityössä Suomessa ja miten sitä kannattaisi jatkossakin hyödyntää sekä kehittää osana lastensuojelun sosiaalityön työskentelyä. Traumatietoisuudesta, traumatietoisesta työotteesta ja sen soveltamisesta on vielä varsin vähän tutkimusta erityisesti sosiaalityön kentällä Suomessa, joten tämä tutkielma on yritykseni osallistua tähän keskusteluun.

2. TRAUMAINFORMOITU LÄHESTYMISTAPA JA LASTENSUOJELU

2.1 Traumainformoidun ajattelun juuret ja filosofia

Traumainformoidun ajattelun juuret ovat Yhdysvalloissa, amerikkalaisessa mielenterveystyössä. Amerikkalainen traumainformoitu mielenterveystyö pohjautuu vahvasti SAMSHAn malliin (SAMSHA 2014). SAMSHA (Substance Abuse and Mental Health Services Administration) on Yhdysvaltojen hallinnon alainen järjestö, jonka toiminta-ajatus perustuu päihteiden käytön ja mielenterveysongelmien yhteisöllisten haittojen vähentämiseen. SAMSHAn traumainformoituja malleja ovat hyödyntäneet globaalisti lukuisat organisaatiot. (Maanmieli & Sarvela 2022, 30.) SAMSHA:n traumainformativisessa toimintamallissa ydinelementtinä traumaa tutkineiden, traumaa kliinisenä työnä tehneiden terapeuttisen ja traumasta selviytyneiden ihmisten välinen yhteistyö ja yhteisen asiantuntemuksen jakaminen (SAMSHA 2014).

Traumainformoidussa lähestymistavassa on kysymys perustavanlaatuisesta ajattelutavan ja viitekehyksen, niin kutsutun paradigman, muutoksesta sosiaali- ja terveystieteissä. Kyse on yksilöllisestä, sairaus- ja diagnoosikeskeisestä traumojen vaikutusten tarkastelusta siirtyminen rakenteelliseen ja systeemiseen, ekosysteemin tasolla vaikuttavaan pahoinvoinnin ja mielenterveyden ongelmien juurisyyden huomioimiseen ihmisen hyvinvoinnin perustana. (mm. Sarvela 2023). Nimenomaan lisääntynyt systeeminen ymmärrys traumasta ja sen vaikutuksista, on avannut mahdollisuuksia kollektiiviselle toipumiselle sekä uhrien ja tekijöiden inhimillisemmälle kohtelulle. Traumailmiöiden vaikutukset yhteisötasolla perheisiin, työ- ja

muihin yhteisöihin sekä instituutioihin ja kansakuntiin ovat traumainformoidun ajattelutavan keskiössä. (Sarvela 2023, 35-36.)

Paradigmasiirtymällä tarkoitetaan sitä, miten ihmisen mielenterveyttä, mielen hyvinvointia ja mielenterveyden ongelmia on ryhdytty jäsennetään uudella tavalla systeeminen ymmärryksen ja holistisen ihmiskäsityksen kautta. Kati Sarvela (2023, 29) kirjoittaa ekososiaalisen hyvinvoinnin mallien merkityksestä traumatietoisesta lähestymistavan taustalla. Kyse on Sarvelan (2023, 32–35) mukaan siirtymisestä kohti oikeudenmukaisempaa toipumiskulttuuria, joka on samalla myös kamppailua mielenterveysongelmien ylitiömedikalisoitumista vastaan. Medikalisoituminen sijoittaa riippuvuuden ja mielenterveysongelmat usein yksilön biologisiksi ongelmiksi ja sivuuttaa ihmisen ekososiaalisen sijainnin ja hänen pahoinvointinsa taustalla vaikuttavat yhteisölliset juurisyyt. Ekososiaalisissa hyvinvoinnin malleissa huomioidaan traumasta toipumisessa vaikuttavat sosiaaliset ja ympäristölliset tekijät. Yksilö, ympäristö ja potentiaalisesti traumatisoiva tilanne ovat kytköksissä toisiinsa. Traumasta toipuminen on mahdollista siis myös ilman kliinisiä interventioita. (Mt., 31.) Olennaista paradigmasiirtymässä on, että lopetamme ihmisten leimaamisen sairaiksi tai viallisiksi. Sen sijasta katsomme heitä enemmän haavoittuneina tai haavoitettuina, ja pyrimme yhdessä heidän kanssaan rakentamaan parempaa hyvinvointia. (Maanmieli & Sarvela 2022, 29.)

Kati Sarvela (2023, 32-43) kirjoittaa episteemisen oikeudenmukaisuuden ja tarpeen ongelmien rakenteelliseen tunnistamiseen keskeisinä vaatimuksina traumainformoidun liikkeen ajattelun taustalla. Sarvela mainitsee erityisesti globaalien kriisien, kuten sotien ja pandemioiden tuottavan kollektiivista traumaa, jota tulisi tarkastella monitieteellisesti ja systeemilähtöisesti. Kollektiivisen trauman tuottamille seurauksille altistuvat erityisesti heikommassa asemassa olevat ihmisryhmät. Traumainformoitu muutos edellyttää ammattilaisilta yhteistyökykyä, taitoa tunnistaa rakenteellisia ongelmia sekä vallan jakamista autettavien kanssa siten, että inklusiivisuus ja osallisuus lisääntyvät. Perimmäisenä ajattelutapana ei ole, että kaikki saisivat samaa palvelua, vaan että heille, joilla lähtökohdat ovat huonommat, annetaan enemmän ja parempaa. (Mt., 37.)

2.2 Traumatisoituminen ja lapsuus

Besser Van der Kolk (2017, 31) luonnehtii traumaa pysyväksi jäljeksi ihmisessä, jonka ylivoimainen kokemus on painanut aivoihin, mieleen ja kehoon. Trauma vaikuttaa nykyhetkessä jatkuvasti elimistön kykyyn selviytyä sekä ihmisen sisäisiin suhteisiin ja suhteeseen, joka ihmisellä on aineelliseen todellisuuteen. SAMSHA (2014) on jaotellut traumojen syntymekanismien vaikuttaviksi tekijöiksi kolme K:ta; *kohtaamiset*, *kokemukset* ja *kertymän*. *Kohtaamisissa* ihminen kertaluonteisesti tai toistuvasti joutuu kohtaamaan ihmisiä, tapahtumia tai muita olosuhteita, jotka voivat vaarantaa hänen hyvinvointinsa ja terveytensä. Ihmisen omat *kokemukset* edellä mainituista ovat keskeisessä roolissa siinä, ovatko ne hänelle traumaattisia vai eivät. Tästä hyvänä esimerkkinä on se, että samassa perheessä kasvaneet yksilöt voivat kokea esimerkiksi vanhemman alkoholismia hyvin eri tavalla. Sama tilanne voi olla yhdelle traumaattinen ja toiselle taas ei. *Kertymän* käsitteellä taas kuvataan sitä, miten ihmiseen kertyvät vaikutukset edellä mainittujen kokemusten myötä saattavat näkyä joko lyhyellä tai pitkällä aikavälillä, ja niiden liittäminen itse traumaattiseen tapahtumaan saattaa olla vaikeaa. Traumatisoituminen tapahtuu kun ihminen joutuu uhkaavaan tilanteeseen, joka ylittää hänen sen hetkisen selviytymiskykynsä. Keskeistä on ymmärtää, että trauma on moniulotteinen, monikerroksinen ja monitieteellinen ilmiö, joka kiinnittyy inhimillisen elämän tapahtumien kaikkiin osa-alueisiin (Maanmieli & Sarvela 2022, 44).

Vincent Fellittin ja kumppaneiden (1998) uraa uurtavassa tutkimuksessa nostettiin esiin lapsuuden ajan haitallisten kokemusten yhteys aikuisena koettuihin mielenterveyden häiriöihin ja sairastavuuteen. ACE-tekijöiden korkealla määrällä on havaittu olevan vahva yhteys muun muassa aikuisena ilmenevään vakavaan sairastamiseen, sosiaalisiin ongelmiin ja jopa ennenaikaisiin kuolemiin. Lapsuuden traumojen tarkastelussa perhesuhteiden merkitys ja lapsen suhde häntä hoivaavaan aikuiseen tai aikuisiin muodostaa merkittävän näkökulman (Ruismäki 2024). Lapsen terveen kasvun ja kehityksen mahdollistumisen kannalta hänen läheisimmät hoivasuhteensa muodostavat lapselle tärkeimmän ympäristön. (Jussila ym. 2024, 79). Fellitti ym. (1998) luokittelevat lapsuusiän haitallisiksi kokemuksiksi lapsen emotionaalisen, fyysisen ja seksuaalisen kaltoinkohtelun, lapsen emotionaalisten ja fyysisten tarpeiden laiminlyönnin,

lähisuhdeväkivallan, päihteiden käytön perheessä, vanhemman mielenterveyshäiriön, vanhempien eron ja vanhemman vankilatuomion. Tätä Fellittin ja kumppaneiden luokittelua on myöhemmin täydennetty ja siihen on lisätty muitakin luokituksia kuten esimerkiksi koulukiusaaminen (Jussila ym. 2024 ref. Afifi 2020; Bernet ym. 2016). Puhuttaessa kasautuvista kokemuksista, tarkoitetaan yleensä vähintään kolmen tai neljän tyyppisiä kuormittavia kokemuksia (Jussila ym. Ref. Hughes ym 2017; Nelson ym. 2020).

Lapsuuden kehityksellinen trauma saa siis alkunsa lapsen läheissuhteissa, joissa lapsi kokee voimakasta riippuvuutta. Sue Gerhardt (2008) kirjoittaa varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä lapsen aivojen kehittymiselle. Mikäli lapsen varhaiset kokemukset ovat ongelmallisia, voivat lapsen tietyt biokemialliset järjestelmät häiriintyä peruuttamattomasti. Jopa itse aivojen kehitys voi häiriintyä, jos vauvalla ei ole oikeanlaisia olosuhteita kehittymiselle. Ihmisen mielen järjestelmät kehittyvät suhteessa toisiin ihmisiin ja tämä tapahtuu voimakkaimmin vauvaiässä (Gerhardt 2008, 22-31). Huomion arvoista on se, että lapsuuden ajan haitallisista kokemuksta vain hyvin pieni osaa tulee viranomaisten tietoon ja lapsuusiän kaltoinkohtelu ja laiminlyönnin kokemukset ovat paljon yleisempi ilmiö kuin saatetaan olettaa. Lapsuuden ajan haitallisten kokemusten vaikutukset ovat kuitenkin yksilöllisiä. Esimerkiksi ympäristön kuormitukselta suojaavilla tekijöillä voi olla vaikutuksensa lapsen kykyyn selviytyä haitallisista kokemuksista ja kuormituksesta. (Jussila ym. 2024, 81-84.)

2.3 Traumainformoitu toiminta ja lastensuojelun sosiaalityö

Traumainformoitu ajattelu ja toiminta perustuu holistiseen käsitykseen ihmisestä kehonsa ja mielensä vuorovaikutuksellisessa suhteessa rakentuvana inhimillisenä toimijana. Traumainformoidun kohtaamisen keskeinen periaate on näkökulman muuttaminen kysymyksestä “mikä sinussa on vikana”-ajattelusta “mitä sinulle on tapahtunut”-ajatteluun (Westerlund-Cook 2023, 85; Linner Matikka 2020, 69). Diagnoosien etsimisen sijasta, tavoitellaan ymmärrystä yksilön menneisyydestä ja elämänhistoriasta. Ajattelussa korostuvat yhteisöllisyyden tärkeys, osallisuus sekä palvelun käyttäjien voimaantumisen tukeminen, jotta he kykenevät ottamaan enemmän vastuuta omasta terveydestään ja mielensä hyvinvoinnista. (Sarvela & Maanmieli

2022, 28.) Englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetään yleensä ilmaisua Trauma-Informed Care (TIC) kun puhutaan traumatietoisesta työstä. Suomenkielisessä keskustelussa puolestaan käytetään käsitettä traumainformoitu lähestymistapa tai traumatietoinen työte sekä traumainformoitu hoito tai hoiva, erityisesti kun tarkoitetaan hoitotyötä. Sosiaalityö on ymmärrettävissä hoivaa antavaksi työksi, vaikkakin hoivan käsite ei merkitse samaa kuin terveydenhuollon ammateissa. Sosiaalityössä hoivaan ja huolenpitoon liittyy kiinteästi myös julkinen vallan käyttö ja sitä kautta myös kontrollin elementit. (Mänttari-Van der Kuip 2023, 247-248.)

Jill Levensonin (2020) mukaan traumatietoisien toiminnan peruseriaatteet ovat muokattavissa sosiaalityöhön traumainformoiduiksi käytännöiksi. Keskeistä on asiakkaiden ongelmien, voimavarojen ja selviytymiskeinojen tarkasteleminen traumatietoisuuden linssin lävitse sekä asiakkaan haavoittuvuuden kokemusten uusintamisen ja uudelleen traumatisoitumisen välttäminen kaikessa asiakastyössä. Lastensuojelun sosiaalityössä erityisesti toteutettaessa tahdosta riippumattomia toimenpiteitä ja interventioita asiakkaan elämään, olisi työkäytännöissä erittäin tärkeää huomioida, etteivät kohtaamiset ja palvelujärjestelmä itsessään aiheuttaisi asiakkaalle uutta traumakokemusta. (myös Jussila & Ailoranta 2024, 323). Traumainformoidun sosiaalityön periaatteiden mukaisesti trauman vaikutus nähdään selityksenä asiakkaan ongelmalliselle käyttäytymiselle, sen avulla ymmärretään trauman aiheuttamia oireita asiakkaan elämässä ja pyritään erilaisten traumaa koskevien narratiivien muuttamiseen sekä käyttämään asiakassuhdetta välineenä asiakkaan toipumisen edistämiseksi. Traumatietoinen työote ei kuitenkaan merkitse samaa asiaa kuin kliiniset interventiot, kuten terapia, jolla pyritään lievittämään ja hoitamaan trauman aikaansaamia oireita. Kyse on puitteista tai olosuhteista, joiden avulla ymmärretään yhteys ihmisen lapsuuden ajan kokemusten ja nykytilanteen ongelmien välillä. (Mt., 288-289.)

Lastensuojelulaki (2007/417) määrittelee lastensuojelun sosiaalityön lapsi- ja perhekohtaiseksi lastensuojeluksi, jota toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma ja järjestämällä avohuollon tukitoimia. Jussila ja Ailoranta (2024, 319-320) huomauttavat, että viimeisten vuosikymmenien aikana lastensuojelun sosiaalityö on juridisoitunut ja sosiaalityöntekijän työ on ollut paljolti palvelujen koordinoitua ja asiakasprosessia hallinnoivaa byrokraattista työtä. Kuitenkin viime

vuosina sosiaalityötä on ryhdytty viemään takaisin “juurilleen” systeemisen toimintamallin avulla. (Mt., 320; Petrelius & Yliruka 2023, 181). Systeemisen sosiaalityön yhtymäkohdat traumatietoisien lähestymistavan kanssa ovat vahvat. Molemmissa ajattelutavoissa ihmisten välisten suhteiden nähdään olevan keskeisiä tekijöitä yksilön tai perheen toipumisessa ja toimijuuden vahvistumisessa. Molemmissa korostuu ACE-tietoisuus ja toivoa luova työote vanhempien ja lasten kanssa. (Mt., 196.).

Heidi Jussila ja Assi Ailoranta (2024, 321-322) kuvaavat traumatietoisien lähestymistavan mahdollisuuksia edistää vaikuttavaa ja kuntouttavaa työtä lastensuojelun avohuollossa. Keskeistä on mahdollisimman varhaisessa vaiheessa annettu moniammatillinen ja kotikäynteihin perustuva työskentely, joka painottuu lasta kannattelevien, hoivaavien ja turvallisten aikuissuhteiden, vanhemmuuden sekä perheenjäsenten voimavarojen ja toimintakyvyn vahvistamiseen. Traumatietoinen lähestymistapa käsittää asiakkaan ja työntekijän välisen suhteen, mutta myös työntekijän ja organisaation välisen suhteen. Nykykäsityksen mukaan vaikuttavimpia interventioita haitallisten elämäntapahtumien aiheuttamien haitallisten vaikutusten vähentämiseen ovat sellaiset interventiot, joissa tuetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen turvallisia, vakaita hoivaa tarjoavia ihmissuhteita sekä lapsesta huolehtivien aikuisten vanhemmuutta, terveyttä ja voimavaroja (Jussila ym. 2024, 78).

Lastensuojelun sosiaalityössä luottamuksellinen asiakassuhde, jossa sosiaalityöntekijällä on aikaa kohdata sekä lapsi että vanhempi yksilöllisesti, on se perusta, johon pitkäjänteisen muutostyön tekeminen rakentuu. Työskentely lastensuojelun sosiaalityössä on siten monin tavoin kuntouttavaa. Tavoitteena on myönteisen muutoksen aikaan saaminen lapsen terveyden, kasvun, kehityksen, hyvinvoinnin sekä turvallisuuden kannalta tärkeissä asioissa. Tärkeää on myös lapsen ja perheen resilienssin vahvistaminen. (Jussila & Ailoranta 2024, 321.) Lastensuojelun työskentelyllä on mahdollista puuttua ylisukupolvisten vastoinkäymisten ketjuun. Tärkeää on reflektiivinen, dialoginen ja lupaa pyytävä työtapa, jossa uskalletaan asettua “ei-tietävään” positioon suhteessa asiakkaaseen ja hänen ongelmiinsa. Silloin sitoudutaan ratkaisujen löytämiseen yhteistyössä. (Mt., 324-325.)

3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Aineisto ja analyysi

Tutkielmani aineisto koostuu lastensuojelussa työskenteleville sosiaalityöntekijöille ja johtaville sosiaalityöntekijöille laatimastani laadullisesta kyselystä. Toteutin tutkimukseni sähköisellä lomakekyselyllä hyödyntäen Helsingin yliopiston sähköistä e-lomaketta. Kutsun tutkimukseen jaoin erilaisilla omilla sosiaalisen median kanavillani, kuten Facebookissa toimivan Sosiaalityön uraverkoston suljetussa ryhmässä sekä omalla sivustollani työelämään keskittyvässä LinkedIn-sovelluksessa. Sosiaalityön uraverkosto on Facebookissa toimiva suljettu ryhmä laillistetuille sosiaalityöntekijöille sekä sosiaalityötä pääaineenaan opiskeleville, jossa on yli 5000 jäsentä.

Laadin kyselylomakkeen Helsingin yliopiston sähköistä lomakepalvelua hyödyntäen (Liite 1) ja ensimmäisen kerran julkaisin kutsun osallistua tutkimukseen sosiaalisessa mediassa 13.8.2024 Sosiaalityön uraverkoston suljetussa Facebook-ryhmässä. Samana päivänä julkaisin kutsun tutkimukseen myös omassa LinkedIn-kanavassani. Lisäksi jaoin tutkimuskutsun erikoissosiaalityöntekijäkoulutuksen opiskelijoiden Whatsapp-ryhmässä sekä opiskelun tukena toimivalla Moodle-alustalla 16.8.2024. Syyskuun 11. päivään mennessä olin saanut vastauksia kyselyyni vain 6 kappaletta, joten päätin uudistaa tutkimuspyynnön toiveenani saada vielä lisää vastauksia. Toisen kerran jaoin tutkimuskutsun 11.9.2024 Sosiaalityön uraverkoston Facebookissa ja kerroin pyynnössä sulkevani kyselyn 15.9.2024 mennessä. Suljin kyselyn ja lopetin aineiston keräämisen 15.9.2024. Olin saanut tähän mennessä yhteensä 14 vastausta, jonka arvioin riittävän opinnäytetyön aineistoksi. Vastauksia kyselyyni tuli vähemmän kuin olin toivonut. Toisaalta, aineiston keräämiselle asettamani aikaraja oli vain kuukauden mittainen ja jaoin kutsun vain omissa sosiaalisen median kanavissani. Puhtaasti ajankäytöllisistä syistä johtuen en ryhtynyt tutkimusluvan hakemiseen hyvinvointialueilta, jolloin olisin mahdollisesti voinut tavoittaa kyselyyn vielä enemmän vastaajia.

Vastaajista kaksitoista (12) ilmoitti työskentelevänsä sosiaalityöntekijöinä ja kaksi (2) johtavina

sosiaalityöntekijöinä. Vastaajien ikä vaihteli 33 ikävuodesta 64 vuoteen. Työkokemusvuosia vastaajat ilmoittivat seuraavasti: 1-10 vuotta kahdeksan (8) vastaajaa, 11-20 vuotta kolme (3) vastaajaa ja yli 20 vuotta kolme (3) vastaajaa. Vastaajat edustivat hyvinvointialueita seuraavasti: Helsinki 5, Länsi-Uusimaa 1, Itä-Uusimaa 1, Vantaa ja Kerava 3, Pirkanmaa 1, Keski-Suomi 1 ja Pohjois-Pohjanmaa 2.

Kerätessä aineistoa kyselylomakkeella, tulee kysymysten tekemisessä ja muotoilussa noudattaa huolellisuutta, sillä tämä luo perustan tutkimuksen onnistumiselle. Eniten virheitä tutkimustuloksiin syntyy kysymysten muotoilusta johtuen, kun vastaaja ei ole ymmärtänyt kysymystä siten kuin tutkija on sen tarkoittanut. (Valli 2018, 93.) Pyrin muotoilemaan kyselylomakkeen avoimet kysymykset siten, että ne antaisivat vastaukset juuri tutkimustehtäväni ja tutkimuskysymysteni kannalta oleellisiin asioihin (mm. Tuomi ja Sarajärvi 2018, 87).

Tutkimuskysymykseni olivat:

- Miten traumatietoinen työote on käytössä lastensuojelun sosiaalityössä tällä hetkellä?
- Millaisia haasteita ja esteitä traumatietoisen työtavan käyttämiseen lastensuojelun sosiaalityössä mahdollisesti liittyy?
- Mitä lisäarvoa traumatietoinen työote tuo lastensuojelun sosiaalityöhön?

Traumatietoisen työotteen määrittelin sähköisen lomakkeen mukana tulleessa tutkimustiedotteessani seuraavasti:

“Traumatietoisella työotteella tarkoitan tässä tutkimuksessa sellaista ammattilaisen työskentelytapaa, jossa työntekijä ymmärtää traumojen ja traumatisoitumisen vaikutukset yksilön elämänkulussa sekä laajemmin yhteiskunnan kontekstissa. Traumatietoinen työotteen avulla työntekijä ylläpitää ja vahvistaa toivoa ja ymmärrystä asiakassuhteessa ja pyrkii etsimään yhdessä asiakkaan kanssa keinoja asiakkaan toipumiseen ja selviytymiseen.”

Käsitteet *traumatietoisuus*, *traumatietoinen toiminta*, *traumatietoinen lähestymistapa* ja *traumatietoinen työote*, ovat toisiaan lähekkäin, mutta merkitsevät kuitenkin hieman eri asioita. Runsaasti aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa ilmennyttä käsitteä *traumainformoitu* on käytetty samansisältöinen merkitykseltään kuin käyttämäni käsitettä *traumatietoinen*. Tässä tutkimuksessa käytän pääasiallisesti käsitettä *traumatietoinen* ja *traumatietoinen työote*. Halusin

tutkia mitä traumatietoinen työskentely käytännössä voi olla, joten valitsin tutkielman käsitteeksi mahdollisimman hyvin käytäntöön kiinnittyvän käsitteen.

Tutkielmani aineiston koostuessa kyselylomakkeen avoimiin kysymyksiin annetuista vastauksista, valitsin analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Aineistolähtöisessä analyysissä aineiston analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tehtävänasettelua noudattaen ja pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Aineistolähtöisen tutkimuksen ja analyysin suurena haasteena on se, voiko tutkija kontrolloida sitä, että analyysi tapahtuu tutkimuksen tiedonantajien ehdolla eikä esimerkiksi tutkijan ennako-olettamista käsin. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 108-109.) Tätä asiaa pohdin eniten aineiston vastauksia käsitellessäni. Ongelma on todellinen, eikä siihen oli yksinkertaisia ratkaisuja. Pyrin vastaamaan haasteeseen kirjoittamalla omaa ajatteluni prosessia mahdollisimman avoimesti auki tutkimusraporttiin.

Aloitin aineiston käsittelyn luomalla kyselylomakkeen vastauksista Excel-tiedoston. Kokosin aineiston vastauksista word-tiedoston, jossa kaikkien lomakkeen kysymysten vastaukset oli jaoteltu yhdessä omalle sivulleen. Tämä helpotti vastausten tarkastelua yhdessä. Tämän jälkeen tulostin koko aineiston ja ryhdyin lukemaan vastauksia lävitse useita kertoja. Merkitsin eri värisillä korostuskynillä vastauksista yhtenäisiä luokkia aineiston vastauksista. Tämän jälkeen muodostin vastauksista kolme laajempaa luokkaa, joista tutkielman tulosluvut lopulta rakentuivat. Suurempien vastausluokkien alle muodostin alaluokkia aineistolähtöisesti sen perustella, millaisia havaintoja muodostin ylemmästä luokasta.

4.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkielmani laatimisessa sitoudun noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Olen perehtynyt ennen tutkielman teon aloittamista Tutkimuseettisen neuvottelukunnan antamiin ohjeisiin hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta sekä eettisen ennakoarvioinnin toteuttamisesta ihmistieteissä (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019). Lisäksi luin kirjallisuutta tutkijan eettiseen päätöksentekoon ja käytännön toimintaan liittyen. Erityisesti ihmistieteissä,

tutkimuksen eettinen kestävyys on myös tutkimuksen luotettavuuden edellytys. Henriikka Clarkeburn ja Arto Mustajoki (2007, 26-27) kirjoittavat tutkimuksen tekemisen kannalta keskeistä olevan tutkijan kyvyn tunnistaa eettiset kysymykset jokapäiväisessä tutkimustyössä. Eettisiä pulmakohtia ei ole aina helppo havaita ja ne voivat muuttua työskentelyn aikana. Tutkimuksen työskentelyn periaatteet tulee kirjoittaa auki tutkimusraporttiin. Tutkimusetiikka on yksittäisen tutkimuksen kuljettamiseen liittyvä väline, mutta se on myös laajempi sitoumus tiedejärjestelmän ja tiedeyhteisön sääntöihin perustuvasta työstä. (Rauhala & Virokannas 2011, 251.)

Tutkielmani eettisen kestävyuden arvioinnin kannalta olennaista oli mielestäni tutkimuksen informanttien eli tutkimukseen osallistuneiden ihmisten itsemääräämisoikeus ja yksityisyydensuoja sekä tutkimusvastausten luottamuksellisen käsittely ja analyysi. Eettisesti kestävä sosiaalityön tutkimuksen tulisi olla myös tutkittaville ihmisille hyödyllistä ja rakentavaa (Rauhala & Virokannas 2011, 246). Tutkittavien itsemääräämisoikeus ei tarkoita vain tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta, vaan tutkittavilla tulee aina olla mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa tai jättää vastaamatta sellaisiin kysymyksiin, joihin hän ei halua vastata. Tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista. Koska tutkielmani aineisto kerättiin sähköisen kyselomakkeen avulla, informanttien oli mahdollista valita vastaavatko he kaikkiin kysymyksiin. Kaiken kaikkiaan pyrin tutkimuskutsussani ennen kaikkea vapaaehtoisuuden painottamiseen.

Suurempi ja vaikeampi kysymys mielestäni liittyy siihen, miten tutkija käsittelee informanteilta keräämiään vastauksia ja millaisen merkitysten kokonaisuuden hän vastauksista analyysinsa kautta rakentaa. Valitettavasti, kuten Rauhala ja Virokannas (2011, 241-246) toteavat, tutkittavat harvemmin pääsevät vaikuttamaan esimerkiksi tutkimuksessa heistä käytettyihin käsitteisiin. Jo tutkimussuunnitelman tekemisen vaiheessa tulisi miettiä sitä, millaisen tiedon tuottamiseen tutkija erilaisten valintojensa myötä sitoutuu. Tiedostan, että oman tutkielmani yhtenä intressinä on ollut ajatus siitä, että kysymällä sosiaalityöntekijöiltä ja johtavilta sosiaalityöntekijöiltä traumatietoisesta työotteesta, voisin saada tietoa myös siitä, miten parantaa haavoittuvassa asemassa olevien sosiaalityön asiakkaiden asemaa ja heidän saamaansa palvelua tulevaisuudessa. Ymmärrän, että tutkimalla ammattilaisten käsityksiä ja näkemyksiä traumatietoista työotteesta,

saan vastauksia heidän etuoikeutetusta positiostaan käsin ja siten rajatummin. Tieto on perusteltua ja tarpeellista, ja sitä voidaan hyödyntää asiakkaiden saaman palvelun kehittämisessä, mutta tieto ei mielestäni voi parantaa asiakkaan asemaa, jos asiakas ei ole suoraan mukana itse tutkimuksessa.

4. TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kaikki vastaajat yhtä lukuun ottamatta kertoivat käyttävänsä traumatietoista työtettä asiakastyössä. Erityisesti tapaamisilla, kotikäynneillä ja neuvotteluissa lasten, vanhempien ja heidän verkostojensa kanssa sekä asiakastyön kirjaamisessa. Yksi vastaajista kertoi, ettei hän käytä traumatietoista työtettä ja syynä oli koulutuksen ja osaamisen puute. Johtavat sosiaalityöntekijät kertoivat käyttävänsä traumatietoista työtettä sosiaalityöntekijöiden asiakastyön ohjaamisessa sekä osallistuessaan asiakastapaamisille. Traumatietoisesta työtteen nähtiin vaikuttavan ikään kuin läpileikkaavana ajattelutapana kaiken asiakastyön taustalla. Vastaajista seitsemän (7) kertoi osallistuneensa jossain vaiheessa aiemmin työurallaan traumoihin ja traumatisoitumiseen erikoistuneeseen tai traumatietoista työskentelyä käsitelleeseen koulutukseen. Koulutusten pituudet ja sisällöt vaihtelivat. Vastanneista kolme (3) kertoi perehtyneensä traumatietoiseen työtteeseen oma-aloitteisesti muun muassa kirjallisuuden kautta, vaikkeivat olleetkaan käyneet varsinaista koulutusta aiheesta. Vastanneista viisi (5) ei ollut käynyt lainkaan koulutusta traumatietoiseen työtteeseen liittyen. Seuraavaksi esittelen tarkemmin tutkimukseni tuloksia.

4.1 Traumatietoinen työote lastensuojelun sosiaalityössä

4.1.1 Kokonaisvaltainen ajattelutapa

Kysyin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä ja johtavilta sosiaalityöntekijöiltä miten traumatietoista työtettä heidän näkemystensä mukaan käytetään lastensuojelussa tällä hetkellä. Aineistosta nousi vahvasti se, että vastaajat hahmottivat traumatietoisesta työtteen ikään kuin syvällisenä ymmärryksenä tai ajattelutapana, joka läpäisee kaikkea työskentelyä lastensuojelussa. Traumatietoinen työote auttaa työntekijää ymmärtämään asiakkaan historiaa, elämäntarinaa sekä

niissä vaikuttaneita tapahtumia ja tekijöitä. Traumatietoisuus nähtiin välttämättömänä osana lastensuojelun sosiaalityöntekijän ammatillista osaamista.

“Koko asiakassegmenttimme on sellaista, jonka kanssa traumaosaaminen ja ymmärrys on tärkeää. Traumaymmärrys auttaa ymmärtämään miksi asiakkaat toimivat kuten toimivat, ja tätä kautta pohtimaan kuinka sekä yksittäisen asiakassuhteen tasolla että koko organisaation tasolla on viisasta työhön suhtautua. Koen, että lastensuojelun sosiaalityötä on mahdotonta tehdä menestyksekkäästi ilman minkäänlaista ymmärrystä traumaista.” **(Johtava sosiaalityöntekijä)**

Traumatietoisuuden työtteen kuvattiin olevan läsnä sosiaalityöntekijän suoran asiakastyön lisäksi esimerkiksi asiakastyön suunnittelussa, tehtäessä jatkosuunnitelmia asiakkaiden kanssa ja kun etsittiin oikeanlaisia, kohdennettuja palveluja asiakkaalle. Traumatietoisuuden työtteen avulla nähtiin olevan mahdollista löytää oikeanlaista, sopivaa apua perheelle. Traumatietoinen työtehtävä voi tarkoittaa myös sitä, että sosiaalityöntekijä käy vanhemman kanssa läpi esimerkiksi traumatisoitumisen vaikutuksia lapseen ja lapsen kehitykseen.

“Pohdin mistä kaikesta voi olla kyse perheen tilanteessa ja miten aiemmin perheelle tapahtunut vaikuttaa perheen tilanteeseen. Ymmärryksen kautta osaan ehkä paremmin tarjota perheelle sopivaa apua ja tukitoimia.” **(sosiaalityöntekijä 1)**

“Vanhemman psykoedukaatio traumaattisten tapahtumien (yksittäisten, mutta lastensuojeluasiakkaiden kohdalla yleensä toistuvien) vaikutuksista lapsen vointiin, kehitykseen ja minäkuvaan on keskeinen osa työtä” **(sosiaalityöntekijä 2)**

Useampi vastaaja toi esiin traumatietoisuuden työtteen toimivan eräänlaisena tiedollisena työkaluna, jonka avulla oli mahdollista jakaa tietoa perheelle esimerkiksi traumaattisten tapahtumien vaikutuksista. Traumatietoinen työtehtävä kuvattiin lisäksi hyödyllisenä työkaluna sosiaalityöntekijän oman ajattelun ja työtä ohjaavien käsitysten ja arvojen reflektoinnissa. Sosiaalityöntekijän on tärkeä tiedostaa miten arvot ja asenteet sekä oma elämäkokemus vaikuttavat asiakastyön tekemiseen. Eräs vastaaja kuvasi traumatietoisuuden työtteen mahdollistavan pysähtymisen omien ajatusten, asenteiden ja kasvutaustan äärelle. Traumatietoinen työtehtävä auttoi työntekijää pohtimaan, miten omat kokemukset vaikuttavat

asiakkaan kanssa tehtyyn työhön.

“Traumatietoinen työote mahdollistaa myös työntekijän itsensä pysähtymään ja tarkastelemaan miten mm. omat ajatukset, asenteet ja kasvutausta vaikuttaa asiakkaaseen ja tehtyihin toimenpiteisiin ja pysähtymään siihen että työssä on vaarana, että omat käsittelemättömät traumakokemukset saattavat vaikuttaa negatiivisesti suhteessa asiakkaaseen.” **(Sosiaalityöntekijä)**

Vastaaja tuo esiin, että työntekijän käsittelemättä jääneet traumakokemukset saattavat vaikuttaa yhtä lailla kielteisesti asiakastyöhön. Sari Nybergin ja Maria Lindroosin (2020, 85-86) mukaan ammatillisessa auttamistyössä ammatilliseen itsetietoisuuteen sisältyy erityinen tehtävä tietoisuus. Kysymyksenä on työntekijän oma suhde valtaan, vallan käyttöön ja auktoriteettiin. Työntekijä edustaa auktoriteettia suhteessa asiakkaaseen. Kyse on erityisestä valtasuhteesta, jossa työntekijällä on vastuu kohtaamisesta ja sen vuorovaikutuksesta. Työntekijän on tärkeää osata tiedostaa oma haavoittuvuutensa ja keskeneräisyyteensä, jolta ammattirooli ei lopultakaan voi häntä suojata. Seuraavassa aineisto-otteesta johtava sosiaalityöntekijä kuvaa millaisia haittoja asiakkaalle voi koitua, jos työntekijä ei ole käsitellyt omia lapsuuden tai elämän aikaisia haitallisia kokemuksiaan:

“Ja paljon on mahdollista tehdä työtä huonosti ja asiakkaalle haittaa tuottaen, jos ei ymmärrä oman roolinsa rajoja. Pyrkii esimerkiksi hoitamaan ja ns. puoskaroimaan asiakkaan traumakokemuksia.”
(Johtava sosiaalityöntekijä)

Aineisto-otteesta johtava sosiaalityöntekijä kuvaa miten lastensuojelun sosiaalityöntekijän vastuullinen työrooli voi vaikuttaa kielteisesti asiakassuhteeseen, jos sosiaalityöntekijä ei tiedosta oman työroolinsa merkitystä ja rajoja, eikä tunnista ja käsittele esimerkiksi omia tunnereaktioitaan asiakkaiden vaikeisiin tilanteisiin. Pahimmillaan tämä voi johtaa ammatillisuuden murenemiseen. Johtavien sosiaalityöntekijöiden tuki, perehdytys ja ohjaus sosiaalityöntekijälle ovatkin ensiarvoisen tärkeitä (Fågerström & Linner Matikka 2023, 268).

4.1.2 Asiakkaan autonomian vahvistaminen

Vastaajien mukaan traumatietoinen työote mahdollistaa asiakkaan oman tarinan, omien kokemustensa ja sitä kautta toimijuuden vahvistamisen. Ymmärrän tämän tässä yhteydessä asiakkaan autonomian vahvistumisena. Sosiaalityöntekijät lastensuojelussa edustavat instituutiota ja heille on delegoitu paljon valtaa. Asiakkaan kokemukset vallasta ja vallankäytöstä voivat olla hyvinkin mutkistuneita ja niihin voi liittyä paljon kipua, mikäli esimerkiksi vanhempi on saanut omassa lapsuudessaan puutteellista hoivaa tai häntä on kohdeltu kaltoin oman vanhemman taholta. Vanhempi voi tiedostamattaan heijastaa aiempia omia kokemuksia kaltoinkohtelusta lapsensa asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään. Erialaisten ennakkokäsitysten, pelkojen ja huolien ottaminen puheeksi vanhemman kanssa voi helpottaa asiaa ja ennaltaehkäistä epäluottamuksen syntymistä. Sosiaalityöntekijältä edellytetään erityistä herkkyyttä ymmärtää ja kohdella asiakasta kunnioituksella ja myötätunnolla (mm. Levensson 2017; 2020). Eräs vastaajista kuvaa hyvin lastensuojelutyön haastavuutta ja sitä, miten traumatietoisuus on läsnä hänen työssään:

“Minulle työote tarkoittaa asiakkaan oman tarinan ja kokemuksen kuulemista, toivon ja turvallisuuden ylläpitämistä sietämättömissäkin tilanteissa. Pyrin perheen ja lapsen kokonaistilanteen mahdollisimman laajaan tuntemiseen. Lastensuojelussa yksittäinen ratkaisua vaativa pulma on usein monien taustatekijöiden summa. Lyhyet ja helpot ratkaisut ovat harvinaisia.

– ... työssäni yritän pitää kiinni myös tapaamisista, joilla ei ole välttämätöntä agenda. Yleensä juuri ilman varsinaista aihetta olevat tapaamiset ovat niitä, joilla päästään käsiksi tärkeimpiin ja asiakkaan kannalta merkityksellisimpiin aiheisiin.” **(Sosiaalityöntekijä)**

Jill Levenson (2017) on kuvannut traumatietoisen lähestymistavan osa-alueita artikkelissaan *Trauma-Informed Social Work Practice*. Levenson kirjoittaa, että traumainformoitu työote toteutuu käytännössä, kun sosiaalityöntekijä kykenee näkemään asiakkaiden päälimmäisten reaktioiden ja ongelmallisen käyttäytymisen taakse, tunnistaa asiakasta mahdolliset kasvuhistoriassa kohdanneet haasteet, kohtaa asiakkaan myötätuntoisesti ja turvallista ilmapiiriä rakentaen sekä kunnioittaa ja vahvistaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja valinnanvapautta. Näillä elementeillä rakennetaan asiakkaan osallisuutta vahvistavaa kumppanuutta ja

liittolaisuutta, joka voi parhaimmassa tapauksessa luoda asiakkaalle voimaantumisen kokemuksen.

4.2 Resurssien puute, kuormitus ja osaamisen vaje haasteena

4.2.1 Kiire ja resurssipula

Traumatietoisien työtteen käytännön haasteista ylivoimaisesti suurimpana nousi aineistosta kiire, ajanpuute ja resurssipula. Suuret asiakasmäärät sekä pula laillistetuista sosiaalityöntekijöistä vaikeuttivat työntekoa. Organisaation ja johdon vastuu traumainformoidun työtteen ylläpitämisessä nousi myös yhtenä tekijänä aineistosta. Toteutuakseen traumainformoidun ajattelutavan tulisi läpäistä koko organisaatio, ja johdon tulisi aktiivisesti tukea ja rohkaista traumainformoidun työtteen käyttämistä. Ongelmallista on, että organisaatiot eivät välttämättä lainkaan edes tunnista mistä traumatietoisuudessa on kysymys.

“Paljon on organisaation vastuulla; johdon on johdettava asiakastyötä ja teoreettista viitekehystä, jolla työtä tehdään. Johdon on tarjottava riittävää perehdytystä ja tukea työntekijöille. Koen tässä asiassa johtavalla sosiaalityöntekijällä olevan hyvin ison roolin. Hän rakentaa sitä ymmärrystä ja asennoitumista, jolla tiimin sisällä asiakastyötä tehdään ja jonka kautta asiakkaiden asioita käsitellään. Toki suuri ongelma on nykyinen työvoimapula, joka hankaloittaa osaavaan ja motivoituneeseen henkilöstön saatavuutta.” **(Johtava sosiaalityöntekijä)**

“Työn määrä, työntekijöiden kuormitus ja vaihtuvuus. Etäisyys sijaishuoltopaikkoihin. Ei aikaa kehittää työtä. Johtavat eivät kaikki tiedä asiasta” **(Sosiaalityöntekijä)**

Suuret asiakasmäärät ja jatkuvat työntekijävaihdokset murentavat pohjaa tulokselliselta traumatietoisien työskentelyltä. Oman haasteensa työhön tuo myös se, että sosiaalityöntekijä ei saa riittävää tukea johtavalta sosiaalityöntekijältä. Lähiesihenkilön tuen puute lastensuojelussa voi vaikuttaa merkittävästi sosiaalityöntekijän kokemaan työtaakkaan ja työstressiin (Lee ym. 2017, 397). Myös sosiaalityötä johtavat työntekijät tarvitsevat traumaosaamista sekä taitoja ottaa vastaan ja kannatella työntekijöiden työtehtävistä juontuvia traumaattisia kokemuksia (Malone 2024, 152).

Asiakkaan on ymmärrettävästi vaikeaa ellei mahdotonta muodostaa luottamuksellista suhdetta alati vaihtuviin ammattilaisiin ympärillään. Pitkäjänteistä traumatietoista työskentelyä heikentävät jatkuvat muutokset työntekijöissä ja jopa työtiloissa.

“Lastensuojelun sosiaalityössä työntekijä-, työpari- ja työtilavaihdokset estävät turvallisen ympäristön ja olosuhteiden vakiintumisen, joiden ajattelen olevan pitkäjänteisessä traumatietoisessa työskentelyssä tärkeitä elementtejä.” **(Sosiaalityöntekijä)**

Vastauksissa korostui näkemys siitä, että lastensuojelutyön toimintaympäristö on reaktiivinen ja hektinen, ja siinä korostuvat kriisitilanteet. Kun työolosuhteita määrittää reagoiminen erilaisiin kriiseihin, jää mahdollisuus suunnitella omaa työtä ja tutustua asiakkaisiin vähäisemmiksi.

“Hektisyys, kiireisyys ja työskentelyedellytysten epävarmuus estävät asiakkaan asiaan paneutumista ja sen varmistamista, että kohtaamisille ja keskusteluille on jatkoa.” **(Sosiaalityöntekijä 1)**

“Työ on liian reaktiivista. Liian paljon asiakkaita ja ei aikaa syvällisiin suhteisiin.” **(Sosiaalityöntekijä 2)**

“Säästöpainheet, jotka tulevat oman organisaation johdolta, esim. Kiireessä hoidetut sijoitusprosessit, joissa sijaishuoltopaikka valitaan kustannukset, ei lapsen tarpeet edellä.” **(Sosiaalityöntekijä)**

Organisaation säästöpainheet ja valtakunnallinen hyvinvointialueiden rahoituskriisi vaikuttavat työntekijän mahdollisuuksiin tehdä traumatietoista sosiaalityötä. Paljastavaa on, että säästöpainheet voivat ulottua suoraan lastensuojelun asiakasrajapintaan ja johtaa esimerkiksi siihen, että taloudelliset intressit ulottuvat ohjaamaan lapselle valittavaa sijaishuoltopaikkaa, kuten eräs vastaaja viimeisimmässä aineisto-otteessa kuvaa.

4.2.2 Työntekijöiden kuormittuneisuus

Työntekijöiden väsymys ja kuormittuneisuus näyttäytyivät esteinä traumatietoisien työotteiden käyttämiselle. Lastensuojelun sosiaalityössä niin sanottu psyykinen stressi on jatkuvasti läsnä. Kyse on vaativasta ja intensiivisestä muutostyöstä, joka voi tuottaa eettistä kuormitusta ja moraalista ahdinkoa sosiaalityöntekijälle, varsinkin jos hän kokee moraalisen toimijuutensa

rajoittuvan ja hän ei voi toimia työssään tavalla, jonka katsoo oikeaksi tai hyväksi. Usein tämä johtuu organisaation asettamista reunaehdoista, jotka rajoittavat työntekijän harkinta- ja päätösvaltaa tai mahdollisuuksia käyttää palveluja tai tukitoimia. (Mänttari-Van der Kuip 2023, 151.)

“Voi olla myös, että alalla on ihmisiä, joilta puuttuu traumaosaamista ja myös kyvyttömyyttä asettaa oikeasti asiakkaan asemaan. Asiakkaat nähdään ikään kuin joinakin erilaisina ihmisinä kuin mitä itse on ja heidän ongelmistaan alitajuisesti syytetään loppujen lopuksi ihmistä itseään, jolloin on “helpointa” toteuttaa järjestelmän sääntöjä ja lakeja ja perustella niillä epäinhimillinen toiminta... **(Sosiaalityöntekijä 1)**

... Tämä voi myös kummuta työntekijöiden väsymyksestä ja traumaista, joita myös pitäisi oppia tunnistamaan ja työstämään, että voi työskennellä traumainformoidusti” **(Sosiaalityöntekijä 2)**

Edellisestä aineisto-otteesta käy ilmi, että kuormittuneen ja väsyneen työntekijän on vaikea huolehtia omasta jaksamisestaan, eikä työyhteisö, työympäristö ja organisaatiokaan tue häntä voimaan paremmin työssä. Organisaation traumatietoisuuden kasvattaminen on pitkälinen prosessi, johon tarvitaan muutosta tukevat rakenteet ja johtamiskulttuuri. (Maanmieli & Sarvela 2022, 198.)

Traumatietoinen työote voi suojella ammattilaista, mikäli hän on prosessoinut omia kokemuksiaan. Sanna Isosävi (2023, 248) korostaa, että keskeistä on työntekijän muodostama suhde omiin kokemuksiinsa ja ymmärrys siitä, miten tapahtumat ovat vaikuttaneet omaan henkilökohtaiseen kasvuun ja kehitykseen sekä voivat vaikuttaa nykyhetkessä erilaisten tunteiden ja kehollisten reaktioiden kautta. Eräs vastaaja kuvasi traumatietoisesta työotteesta auttavan oman työn organisoimisessa ja johtamisessa:

“Työote suojelee myös työntekijää uupumiselta (tunnistaminen, tietoisuus)”
(Sosiaalityöntekijä 1)

On mahdollista, että työntekijän omat elämänsä historian vaikeudet aktivoituvat asiakastyössä (Fagerström & Linner Matikka 2023, 267). Niin kutsutut “traumataakat” voivat siirtyä horisontaalisesti yhteisöstä toiseen (esim. sijaistraumatisoituminen), mutta myös vertikaalisesti,

sukupolvelta toiselle, jolloin puhutaan ylisukupolvisista traumaista. (Pelkonen & Sarvela 2020, 263). Omien haavoittuvuuksien ja etuoikeuksien tunnistaminen ja niiden tarkastelu jatkuvana osana käytännön sosiaalityötä on yksi tärkeimmistä sosiaalityöntekijän työvälineistä. Traumatietoinen työote sosiaalityössä edesauttaa suojelemaan ja vaalimaan työntekijän omaa jaksamista sekä kykyä pysyä herkkänä asiakkaiden tarpeille ja toiveille. (Pelkonen & Sarvela 2020, 293-294.) Lastensuojelun ammattilaisten kokemaa traumaattista stressiä tutkineet Kyuho Lee ja kumppanit (2017) havaitsivat yhteyksiä lastensuojelun ammattilaisten omien haitallisten lapsuuden ajan kokemusten (ACE) ja heidän kokemansa työhön liittyvän stressitason välillä. Maanmieli ja Sarvela (2020, 103) tuovat esiin, että työntekijöiden ACE-tietoisuuden lisääminen voisi vaikuttaa myönteisesti heidän hyvinvointiinsa. Todennäköistä on, että työntekijöiden kokema korkea stressi voi johtaa perheiden saamien palvelujen laadun heikentymiseen. (Mt., 103.)

4.2.3 Osaamisen vaje

Näiden lisäksi työotteen käyttämisen esteinä vastauksissa korostui osaamisen, ymmärryksen ja oikeanlaisen koulutuksen puute, jotka nähtiin esteinä traumatietoisien työotteen käyttämiselle. Sosiaalityöntekijöillä ei välttämättä ole ymmärrystä tai riittävää tietoa siitä, mitä traumatietoinen työote käytännössä tarkoittaa. Tähän syynä saattaa olla yksinkertaisesti se, että työntekijä on vasta valmistunut sosiaalityöntekijäksi eikä ole toiminut sosiaalityön kentällä vielä pitkään. Välttämättä kokeneellakaan sosiaalityöntekijällä ei ole riittävää tietämystä aiheesta. Kyselyyni vastanneista sosiaalityöntekijöistä ja johtavista sosiaalityöntekijöistä puolet kertoivat, etteivät he olleet käyneet aiheeseen liittyen mitään koulutusta.

Yksittäisen sosiaalityöntekijän voi olla myös vaikea toteuttaa traumatietoista työtettä, mikäli oma tiimi, työympäristö ja organisaatio eivät tue häntä tähän. Organisaatiot eivät välttämättä tunnista traumatietoista työtettä ja omalta osaltaan mahdollista traumatietoisien työotteen systemaattista käyttämistä sosiaalityössä.

“Selkeiden menetelmien puute, tiedon puute, asiakkaiden kielteinen/tietämätön suhtautuminen traumoihinsa”
(Sosiaalityöntekijä 1)

“Työnantaja, joka ei painota traumainformoitua työtettä...
Organisaation rakenne, jolla ei ole taustalla vahvaa traumatietoista
viitekehystä.” **(Sosiaalityöntekijä 2)**

Kysymys on myös siitä, miten lapsuuden ajan haitalliset tapahtumat ja niiden vaikutus lasten psykologiseen kehitykseen sekä ylipäätään lasten traumatisoituminen ymmärretään ja tunnustetaan sosiaalityöntekijöiden ammattikunnan keskuudessa. Traumatietoisen työtteen käyttäminen edellyttää ymmärrystä siitä, miten traumat syntyvät ja vaikuttavat yksilön elämäkulussa, miten ne voivat siirtyä perheessä ja suvussa sukupolvelta toiselle mikäli haitallisia käyttäytymismalleja ei pystytä muuttamaan. Kuten eräs vastaajista sanoittaa, kysymys on myös siitä miten lapsuuden traumat ja lasten kokemus kärsimys yhteiskunnassa ja sosiaalityön kentällä huomioidaan:

“Lasten traumat jäävät edelleen järkyttävällä tavalla sivuutetuiksi, juuri mikään taho ei halua niihin tarttua ennen kuin lapsi/nuori alkaa oireilla rajusti. Silloinkin hoidetaan seurauksia, ei syitä (pätevyys, itsetuhoisuus yms). Sosiaalityöntekijöiden tulisi olla tietoisempia mitä lapsille tapahtuu arjessa, tämä vaatii aikaa ja luottamusta, mutta myös ammattitaitoa nähdä mitä seurauksia traumaattisista kokemuksista voi olla/on lapsille. Tämä vaatisi välttämättä erityisosaamista ja ehdottomasti pariaksi esim. psykologin tai vähintäänkin säännölliset konsultaatiot” **(Johtava sosiaalityöntekijä)**

Vastaaja kuvaa sitä, miten lasten traumatisoituminen näyttäytyy yhteiskunnassa lopulta marginaalisena ilmiönä, johon ei puututa riittävästi, ja jonka ongelmallisuutta ei tunnusteta. Vastaaja kuvaa, että vaatii sosiaalityössä ammattitaitoa nähdä mitä seurauksia traumaattisista kokemuksista voi lapsille olla. Johanna Linner Matikka (2020, 67) kirjoittaa nykyisen auttamisjärjestelmän keskittyvän liikaa lähinnä oireiden hoitamiseen. Linner-Matikan mukaan traumainformoitu työote on lähestymistapa, joka huomioi yksilön koko elämäntilanteen ja elämäntarinan, näkee ihmisen kokonaisuutena sekä tunnistaa haavoittavat elämäkokemukset ja ymmärtää niiden laaja-alaiset ja syväiset vaikutukset ihmisen elämään. Traumatietoinen työote pyrkii ennaltaehkäisemään näiden kokemusten syntymisen ja niiden siirtymistä sukupolvelta toiselle. (Mt., 67.)

Useampi vastaajista nosti esiin systeemisen sosiaalityön ja traumatietoisien otteen välisen yhteyden:

“Systeeminen lastensuojelun työote lisää traumatietoisien työotteen käyttämistä”. **(Sosiaalityöntekijä 1)**

“Liittyy paljon systeemisyyteen ja terapeuttiseen työotteeseen, joka nykyisillä resursseilla ei ole mahdollisuus” **(Sosiaalityöntekijä 2)**

Päivi Petrelius ja Laura Yliruka (2023, 194-195) kirjoittavat traumainformoidun lähestymistavan ja systeemisen lastensuojelun tukevan toisiaan, sillä molemmissa ihmissuhteilla sekä niissä muodostuneilla kokemuksilla on keskeinen merkitys ihmisen identiteetille, toimijuudelle ja kokemisen tavoille. Petrelius ja Yliruka kirjoittavat:

“Systeeminen, traumainformoitu työntekijä on parhaimmillaan itsereflektioon kykenevä ja sisäisiä ääniään kuunteleva toimija, joka lähtee liikkeelle asiakkaan tiedosta ja ensisijaistaa sen. Lisäksi hän tuo työskentelyyn oman asiantuntijatietoaan, kuten traumaymmärrystään, ja tekee sen lupaa pyytävällä ja asiakasta kunnioittavalla tavalla.” (Mt., 198.)

Molemmissa ajattelutavoissa ihmisten väliset suhteet eli niin sanottu *ihmistenvälisyys* on tärkeä työkalu, jonka kautta voidaan työstää ja käsitellä muutoksia. Ihmisten väliset suhteet nähdään olevan keskeisessä roolissa traumaattisista kokemuksista toipumisessa. Systeemisen sosiaalityön yksi tärkein tehtävä onkin vahvistaa turvallisia ja luottamuksellisia suhteita asiakkaan elämässä ja verkostossa, ja edistää niiden roolia asiakkaan elämässä toipumista ja toimijuutta tukevana systeeminä. (Petrelius & Yliruka 2023, 195). Kuten traumatietoinen työote, myös systeeminen lastensuojelun toimintamalli, ovat verrattaen uusia suomalaisessa lastensuojelussa, siksi sosiaalityöntekijöiden jatkuva kouluttaminen aiheesta on tarpeen.

4.3 Vaikuttavuuden ja ymmärryksen lisääntyminen asiakastyössä

Traumatietoisien työotteen käyttämisellä lastensuojelun sosiaalityössä näyttäytyi aineistoni vastausten perusteella olevan useita vahvuuksia. Sen koettiin lisäävän työntekijän ja asiakkaan välistä ymmärrystä, parantavan vuorovaikutusta ja lisäävän luottamusta, lisäävän asiakkaan

toipumista, vahvistavan lastensuojelun työskentelyn vaikuttavuutta, laajentavan ja vahvistavan ymmärrystä vanhemman omasta tilanteesta, traumataustasta ja vaikeuksista sekä parhaimmillaan vahvistavan myös työntekijän kokemusta oman työn merkityksellisyydestä.

4.3.1 Ajattelutavan muutos

Aineiston perusteella traumatietoinen työote lisää sosiaalityöntekijän ymmärrystä ja laajentaa hänen näkemystään koskien asiakkaana olevan lapsen ja perheen tilannetta. Kyse on kokonaisesta ajattelutavan muuttumisesta ja tavasta ymmärtää asiakasta. Traumatietoinen työote mahdollistaa sen analysoimisen ja tarkastelun, mistä lapsen oireilu, käyttäytymisen haasteet tai vanhemman oma toiminta saattavat mahdollisesti johtua. Ymmärtäessään ylisukupolvisten vaikeuksien ja traumatisoitumisen seurausten vaikutuksia ja merkityksiä yksilöille, sosiaalityöntekijän on helpompi tuntea ja osoittaa myötätuntoa lastensuojelussa vanhemmille, joiden toiminta saattaa näyttäytyä hyvin epäjohdonmukaisena, tuhoisana ja itsekkäänä vanhemman laiminlyödessä tai kohdellessa kaltoin omaa lastaan.

“Vanhempi, joka on esim. joutunut olemaan jo lapsena vanhempi ei yksinkertaisesti enää aina jaksaa ja pystyy hoitamaan omien lastensa vanhemmuutta, vaikka kuinka sitä haluaisi. Traumatietoinen työote vähentää tuomitsemista, ja työntekijä pystyy paremmin tukemaan ja kannustamaan asiakkaita.” **(Johtava sosiaalityöntekijä)**

“Näen työssäni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä miten traumat kulkevat ylisukupolvisesti. On tärkeää myös ymmärtää miten traumakokemus toimii ihmisen aivoissa ja kyvyssä hyödyntää kognitiivista kapasiteettia.” **(Sosiaalityöntekijä)**

Traumojen ja traumatisoitumisen seuraukset ovat aina olleet läsnä sosiaalityön työkentällä, mutta traumatietoisuuden ymmärryksen lisääntyessä, voidaan jo puhua kokonaisen viitekehyksen ja ajattelutavan muutoksesta (Maanmieli & Sarvela 2022, 27-42). Ajattelutapa traumaista on muuttunut ja ymmärrys traumojen vaikutuksesta ihmiseen ja yhteiskuntaan nähdään moniulotteisemmin lisääntyvän uuden tiedon valossa. Lastensuojelun sosiaalityössä on käynnissä vastaajan mukaan myös ajattelutavan muutos:

“Traumaymmärrys on tavallaan paradigmatason viitekehys sosiaalityölle. Tarkoitan, että ymmärrys värittää merkittävällä tasolla käsityksiä siitä, miksi asiakkaat toimivat kuten toimivat; eli miksi heillä on lastensuojelun tarve sekä miten heitä voi auttaa.” **(Johtava sosiaalityöntekijä)**

Mikäli sosiaalityöntekijä ei tunnista asiakkaan oireiden ja käytöksen taustalla vaikuttavia tekijöitä kuten lapsuuden ajan haitallisia kokemuksia, on riskinä, että sosiaalityöntekijä alkaa tulkitsemaan lapsen ja perheen tilannetta kapeasti ja ongelmalähtöisesti. Tämä voi johtaa siihen, ettei asiakas pysty kokemaan oloaan turvalliseksi asiakassuhteessa ja muodostamaan luottamussuhdetta työntekijään. Lastensuojelussa erityisesti vanhempien ja sosiaalityöntekijän suhde voi olla hyvin jännitteinen. Traumatietoisesti työskentelevä sosiaalityöntekijä pyrkii luomaan liittolaisuutta myös lapsen vanhempien kanssa ja näkemään sen, että vanhemman käyttäytymisen ongelmat voivat olla valittu selviytymisstrategia esimerkiksi lapsuuden ajan vaikeista kokemuksista johtuen. (Levenson 2020, 289.)

4.3.2 Luottamus ja hyväksyntä korjaavassa asiakassuhteessa

Traumatietoinen työote lastensuojelun sosiaalityössä edistää vastaajien mukaan erityisesti asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välisen luottamuksen syntymistä ja sen vahvistumista. Luottamus on merkittävä työväline ihmissuhdetyössä.

“Yhteistyö helpottuu vanhempien kanssa, lisää toipumista ja asiakkaiden luottamusta” **(Sosiaalityöntekijä 1)**

“Asiakkaalle työote tuo hyväksyntää. Pidän tärkeänä pohtia asiakkaan kanssa hänen oikeutta omaan historiaansa. Historian muuttaminen vaatii usein aktiivista asioiden työstämistä ja uskoa uusiin alkuihin.” **(Sosiaalityöntekijä 2)**

Lisäksi traumatietoinen työote mahdollistaa työskentelyssä asiakkaan oman äänen, historian ja kokemusten huomioimisen ja tunnustamisen. Tällä tavalla sosiaalityöntekijä voi osoittaa kunnioitusta, myötätuntoa ja rakentaa kumppanuutta sekä liittolaisuutta asiakkaan kanssa (kts. mm. SAMSHA 2014). Jälkimmäisessä aineisto-otteessa vastaaja kuvaa mielestäni hyvin, kuinka

traumatietoinen työote voi toimia siltana sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisessä työskentelyssä, mahdollistaen uusien merkitysten ja tarinoiden rakentamisen.

“Lastensuojelussa paneutuvalla ja traumatietoisella työotteella on mahdollisuus olla tukena uusien merkitysten ja tarinoiden luomisessa. Diagnoosihakuisuus näkyy lastensuojelussa ja myös me työntekijät liian usein määritämme asiakasta niiden kautta. Lastensuojelu toisintaa liian usein asiakkaan hylkäämiskokemuksia.” **(Sosiaalityöntekijä 1)**

“Lisäarvon sijasta näkisin sen välttämättömänä sille, että työskentely eheyttää ja auttaa rikkomisen sijaan” **(Sosiaalityöntekijä 2)**

Kuten jälkimmäisestä aineisto-otteesta käy hyvin ilmi, traumatietoisen lähestymistavan yksi keskeisistä periaatteista on pyrkimys välttää uudelleen traumatisoivien kokemusten tuottamista apua tarvitsevalle ihmiselle (SAMSHA 2014, 10). Organisaatioissa voi vallita käytäntöjä, jotka saattavat laukaista asiakkaassa aikaisemman traumakokemuksen uudelleen. Lapsen sijoittaminen kiireellisesti voi esimerkiksi aktivoida vanhemmassa kokemuksen omasta hylkäämisestä. Jos vanhempi ei tällaisessa kriisitilanteessa saa kannattelevaa ja myötätuntoista tukea omien vaikeiden tunteiden käsittelyyn, vaarana on, että kokemus rikkoo häntä ja uudistaa hänen aiemmin kokemiaan traumoja, sen sijaan, että edesauttaisi uudenlaisen toimijuuden muodostumista.

4.3.3 Vaikuttavuuden lisääntyminen sosiaalityössä

Useampi vastaajista arvioi traumatietoisen työotteen lisäävän vaikuttavuutta käytännön asiakastyössä ja tuovan hyötyä sosiaalityön asiakkaalle. Traumatietoinen työote lisää asiakaslähtöisyyttä, parhaimmillaan parantaa asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välistä vuorovaikutussuhdetta, syventää asiakassuhdetta ja vahvistaa luottamusta. Työotteen käyttämisen nähtiin parantavan asiakkaan saaman sosiaalityön laatua siten, että asiakas saa oikeanlaista apua, joka huomioi hänen traumataustansa.

“Uskon, että työote vahvistaisi lastensuojelun työskentelyn vaikuttavuutta.”
(Sosiaalityöntekijä 1)

“Asiakkaalle asiakaslähtöinen, oikea-aikainen tuki. Parempi vuorovaikutussuhde, luottamuksen syntyminen.” **(Sosiaalityöntekijä 2)**

Ymmärrän vaikuttavuuden tässä yhteydessä aineistolähtöisesti tarkoittavan asiakassuhteen toimivuutta ja turvallisuutta asiakkaan kokemuksen näkökulmasta tarkasteluna. Kun asiakas kokee työskentelysuhteen sosiaalityöntekijän kanssa itselleen turvallisena, hänen on mahdollista lähteä miettimään oman elämänsä muutostarpeita.

“Parhaimmillaan työote ja ymmärrys siitä lisää työntekijän kokemusta oman työn merkityksellisyydestä ja lisää sitä kautta työssä viihtymistä ja jaksamista. Se tuo armollisuutta myös työntekijää itseään kohtaan. Se lisää peiliä omien kokemusten ja asiakkaan kokemusten välillä lisäten työskentelyn syvyyttä ja vaikuttavuutta.” **(Sosiaalityöntekijä)**

Työntekijän mahdollisuus kasvaa omassa työssään ja kokea tekemänsä työ merkitykselliseksi ovat lastensuojelun sosiaalityössä uskoakseni yksi tekijä, joka lisää niin sanottua työn mielekkyyttä ja vetovoimaa. Kuten edellisestä aineisto-otteesta on luettavissa, vastaaja korostaa traumatietoisien työotteiden merkitystä työhyvinvointia lisäävänä ja työntekijän itsetuntemusta lujittavana elementtinä sekä mahdollisuutena löytää myös omaan työhönsä armollisempi suhtautumistapaa.

Nyberg ja Lindroos (2020, 82-87) kirjoittavat traumainformatiivista johtajuutta ja itsetuntemuksen merkitystä koskevassa tekstissään siitä, kuinka tärkeä osa osa ammattieettistä toimintaa ammatillinen itsetuntemus on ihmissuhdetyössä. Ammattiauttajan työssä eettisyyden vaade pitää sisällään työntekijän omien traumojen ja kipukohtien tunnistaminen, niiden kohtaamisen sekä valmiuden tarvittaessa työskennellä niiden parissa. Olennaiseksi muodostuu työntekijän oma sisäinen johtajuus sekä suhde valtaan ja auktoriteetteihin. Ammattiauttajan kyky tarkastella oman toiminnan motiiveja rehellisesti luo hänelle mahdollisuuden ymmärtää myös toisen ihmisen motiiveja silloinkin kun toimintatapoja ei voida hyväksyä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä johtaa asiakasprosesseja, kuten johtava sosiaalityöntekijä johtaa tiimensä asiakastyötä. Oman itsensä johtaminen asiakastyössä muodostuu siten olennaisen tärkeäksi taidoksi. Asiakastyön vaikuttavuuden voidaan ajatella parantuvan kun asiakkaan kanssa

työskentelee jaksava, omaa vuorovaikutustaan ja ajatteluaan aktiivisesti refleктоiva työntekijä. (Sarvela ja Pelkonen 2020, 103).

5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielmani tarkoituksena oli selvittää miten traumatietoinen työote on käytössä lastensuojelun sosiaalityössä, millaisia haasteita ja esteitä työotteen käyttämille nähdään olevan ja mitä lisäarvoa työotteen käyttämisestä on lastensuojelun sosiaalityössä. Aineistoni jäi lopulta suhteellisen pieneksi (N=14), joten kovin laajoja yleistyksiä en aineistoni pohjalta katso voivani tehdä. Tutkielmani kautta osallistun kuitenkin aiheesta käytyyn keskusteluun sekä nostan esille tärkeitä havaintoja. Aineistoni vastausten perusteella traumatietoinen työote tunnistettiin osana lastensuojelun sosiaalityön työskentelyä ja kaikki paitsi yksi vastaajista kertoivat käyttävänsä työotetta jollain tavalla. Puolet vastanneista oli käynyt jonkinlaisen koulutuksen traumoihin ja traumatietoisuuteen liittyen. Lisäksi moni kertoi perehtyneensä aiheeseen kirjallisuuden kautta omalla ajallaan.

Yhteenvedona voidaan todeta, että traumatietoinen työote näyttäytyi aineistoni vastausten perusteella kokonaisvaltaisena ajattelutapana, joka ohjasi sosiaalityöntekijän kaikkea työskentelyä asiakastapaamisista kirjaamisiin, työn suunnitteluun ja sen johtamiseen. Traumatietoisuus oli läsnä kaikessa toiminnassa, mutta sen soveltaminen vaihteli mahdollisesti työntekijän osaamis- ja koulutustaustasta johtuen. Toisena keskeisenä piirteenä traumatietoisesta työotteen käyttämiselle lastensuojelun sosiaalityössä vastaajat kuvasivat työotteen vaikutuksen siihen, että sen käyttämisen myötä asiakkaan oma toimijuus ja tila asiakassuhteessa vahvistuivat. Traumatietoisesta työotteen käyttämisen haasteina ja paikoin myös sen esteinä nähtiin olevan kiire, resurssipula, sosiaalityöntekijöiden kuormittuneisuus ja vaje osaamisessa. Moni vastaajista koki, ettei heillä ollut riittävästi koulutusta traumatietoisesta työotteesta. Tällä on suora yhteys siihen, miten paljon voi hyödyntää traumaosaamista työssään. Traumatietoisesta työotteen käytön hyötyinä nähtiin sosiaalityöntekijän työssä ajattelutavan muutos, asiakkaalle luottamuksen ja hyväksynnän vahvistuminen korjaavassa asiakassuhteessa sekä vaikuttavuuden lisääntyminen sosiaalityön työskentelyssä.

Valitsin aineistonkeruun menetelmäksi kyselytutkimuksen ja avoimet kysymykset, sillä olin kiinnostunut sosiaalityöntekijöiden ja johtavien sosiaalityöntekijöiden omista käsityksistä ja kuvauksista. Kyselylomakkeen vastauksista kävi ilmi, että vastaajat olivat määritelleet traumatietoisien työtteen omassa työskentelyssään varsin vaihtelevalla tavalla. Tämä vaikeutti vastausten teemoittelua ja koodaamista. Kysyin lomakkeessa vastaajalta miten työote käytännön työssäsi tarkoittaa ja missä tilanteissa hyödynnät työtettä. Nämä kysymykset olivat osittain sisällöltään samanlaiset. Jälkikäteen arvioituna, olisi ollut hyödyllisempää pyytää ensin vastaajaa määrittelemään traumatietoinen työote ja sitten kuvaamaan mitä se käytännön työssä hänelle tarkoittaa. Tämä olisi voinut tuottaa tarkempia vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni. Sen vuoksi vastausten sisällöt tutkimuskysymykseen siitä, miten traumatietoista työtettä käytetään lastensuojelun sosiaalityössä, vaihtelivat paljon merkityksiltään, mikä jossain määrin vaikeutti analyysityötäni. Aineiston perusteella oli havaittavissa, että traumatietoinen työote ymmärrettiin melko laajasti ja vaihtelevasti vastaajasta riippuen. Tämä puolestaan saattaa kertoa siitä, että koulutuksen tarve aiheesta on edelleen suuri.

Traumatietoiselle työotteelle on lastensuojelun sosiaalityössä voimakas tarve. Nähdäkseni emme voi enää ohittaa sen merkitystä ja hyötyjä asiakastyössä. Traumatietoinen työote antaa toivoa, keinoja ja ymmärrystä toipumiseen ja sen avulla rakennetaan uudenlaisia, turvallisempia tiloja niin asiakkaalle kuin työntekijälle kohdata omat haavoittuvuutensa ja vaikeutensa. Traumainformoitu lähestymistapa haastaa myös totutun johtamiskulttuurin ja edellyttää työyhteisöjen turvallisuuden kokemuksen, työhyvinvoinnin ja työilmapiirin muutoksia parempaan. (Sarvela 2023, 39-43.) Tämän tutkielman perusteella lisäkoulutuksen tarve traumatietoiselle työotteelle lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden keskuudessa on ilmeinen. Sosiaalityön peruskoulutuksessa olisi myös tarpeen harkita sellaisten kurssikokonaisuuksien mukaan ottamista, jossa sosiaalityön opiskelija tutustuu omaan kasvu- ja kiintymyssuhdehistoriaansa ja joutuu tarkastelemaan omia etuoikeuksiaan sekä haavoittuvuuksiaan eri näkökulmista. Tämä antaisi tärkeitä valmiuksia työelämää varten, jossa haastavien ja hankalien vuorovaikutustilanteiden kanssa ollaan lähes päivittäin tekemisissä (myös Isosävi 2023, 256).

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tapaa työssään paljon lapsia, joilla on taustallaan menetyksiä, rikkoutuneita ihmissuhteita ja inhimillistä kärsimystä. Näistä huolimatta, ja ehkäpä juuri siitä johtuen, sosiaalityöntekijän työskentelyn keskiössä on aina lapsen ainutlaatuinen, ihana elämä. Johanna Barkman ja Tiia Hipp (2023, 103) kirjoittavat kauniisti oman tarinan merkityksestä sekä työntekijälle että lapselle kuvatessaan elämäntarinatyöskentelyä vakauttavana työmuotona lastensuojelun sijais- ja jälkihuollossa:

“On tärkeää ymmärtää itseään – erityisesti, jos työkseen ymmärtää ja kasvattaa muita. Tiedostamalla oman elämäntarinan ja antamalla sille arvon, työntekijä näkee arvon myös muiden tarinoissa ja osaa rohkaista lasta tarinan tuottamisessa”

Tässä sitaatissa tiivistyy mielestäni kaikki olennainen traumainformatiivisessa ajattelussa ja lastensuojelun sosiaalityössä. Kohdata toinen ihminen arvokkaana, ainutkertaisena ja tärkeänä elämäntapahtumista ja elinolosuhteista huolimatta.

LÄHTEET

Affii, Tracie O. (2019) Considerations for Expanding the Definition of ACEs. Teoksessa Asmundson, G. & Afifi, T. (toim.) *Adverse Childhood Experience : Using Evidence to Advance Research, Practise, Policy, and Prevention*. Lontoo: Academic Press.

Alhanen, Kai (2014): Vaarantunut suojeluvalta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24/2014. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Barkman, Johanna & Hipp, Tiia (2023) Elämäntarinatyöskentely vakauttavana työmuotona lastensuojelun sijais- ja jälkihuollossa. Teoksessa Linner-Matikka, Johanna & Hipp, Tiia (toim.) *Traumainformoitu työote*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 100-115.

Bernet William, Wamboldt, Marianne Z. & Narrow, William, E. (2016) Child Affected by Parental Relationship Distress. *Journal of the American Academy of Adolescent Psychiatry*, (55) 5: 571-579.

Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto (2007) Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.

Fellitti, Vincent J., Anda, F. Robert, Nordenberg, Dale, Williamson, David F., Spitz, Alison M., Edwards, Valerie, Koss, Mary P. & Marks, James S. (1998) Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults. The Adverse Childhood Experience (ACE) Study. *American Journal of Preventive Medicine* 14, no. 4: 245-258, [https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(98)00017-8)

Fagerström, Ilona & Linner Matikka Johanna (2023) Ammattilaisen hyvinvoinnin tukeminen. Teoksessa Linner-Matikka, Johanna & Hipp, Tiia (toim.) *Traumainformoitu työote*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 263-271.

Gerhardt, Sue (2008) Rakkaus ratkaisee. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aivojen kehittymiselle. Helsinki: Edita.

Hughes, Karen, Bellis Mark A., Hardcastle, Katherine A., Sethi, Dinesh, Butchart, Alexander, Mikhton, Christopher, Jones, Lisa & Dunne, Michael, P. (2017) The Effect the Multiple Adverse Childhood Experiences on Health: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Lancet Public Health*, 2(8): 356-366.

Isosävi, Sanna (2023) Ihmissuhdetyöntekijän omien turvattomien ja traumaattisten kiintymyskokemusten huomioiminen osana ammattitaitoa. Teoksessa Linner-Matikka, Johanna & Hipp, Tiia (toim.) *Traumainformoitu työote*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 242-262

Isosävi, Sanna (2024) Traumatisoituminen ilmenee, välittyy ja on hoidettavissa perhesuhteissa. Teoksessa Isosävi, Sanna, Ruismäki, Marjo & Kaunisto, Saara-Leena (toim.) *Traumatisoituminen ja perhesuhteet*. Helsinki: Traumaterapiakeskus, 10-19.

Jussila, Heidi; Karlsson, Linnea & Juusola, Aino (2024) Haitalliset lapsuudenaikaiset kokemukset (adverse childhood experiences, ACEs), niiden vaikutukset ja kehityksellinen merkitys. Teoksessa Isosävi, Sanna, Ruismäki Marjo & Kaunisto, Saara-Leena (toim.) *Traumatisoituminen ja perhesuhteet*. Helsinki: Traumaterapiakeskus, 78-92.

Jussila, Heidi & Ailoranta, Assi (2024) Vaikuttava traumatietoinen kuntouttava työ lastensuojelun avohuollossa. Teoksessa Isosävi, Sanna, Ruismäki Marjo & Kaunisto, Saara-Leena (toim.) *Traumatisoituminen ja perhesuhteet*. Helsinki: Traumaterapiakeskus, 318-335.

Kiili, Johanna, Jaakola, Anne-Mari, Anis, Merja, Lamponen, Tuuli & Stenvall, Elina (2024) Johdanto. Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö 2020-luvulla. Teoksessa Kiili, Johanna, Jaakola, Anne-Mari, Anis, Merja, Lamponen, Tuuli & Stenvall, Elina (toim.) *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 7-16.

Lastensuojelulaki 2007. Yleiset säännökset 13.4.2007/417.

Lee, Kyuho; Pang, Yuki; Lee, Jo Ann; Melby, Janet (2017) A Study of Adverse Childhood Experiences, Coping Strategies, Work Stress and Self-Care in the Child Welfare Profession. *Human Service Organizations Management, Leadership & Governance* 41, 2017/03/10, DOI 10.1080/23303131.2017.1302898.

Levenson, Jill (2017) Trauma-informed Social Work Practice. *Social Work*. Vol. 62, No 2., 105-113.

Levenson, Jill (2020) Translating Trauma-Informed Principles into Social Work Practice. *Social Work* 65 (3), 288-298.

Linner Martikka, Johanna (2020) Rakenteet pahoinvoinnin tuottajina ja haastajina. Teoksessa Sarvela, Kati & Auvinen, Elisa (toim.) *Yhteinen kieli. Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen*. Helsinki: Basam Books, 64-73.

Maanmieli, Karoliina & Sarvela, Kati (2022) Yhteinen mieli. Traumatietoutta mielenterveystyöhön. Helsinki: Basam Books.

Malone, Emma (2024) Child Protection Workers. Teoksessa Shakespeare-Finch, Jane & Scully, Paul, J. & Bruening, Dagmar (toim.) *Trauma, Resilience, and Posttraumatic Growth in Frontline Personnel*. London and New York: Routledge, 143-157.

Nelson, Charles A., Scott, Richard David, Butta, Zulfigar A., Harris Burke, Nadine, Danise Andrea & Samara, Muthanna (2020) Adverse in Childhood is Linked to Mental and Physical Health Throughout Life. *BMJ* 28;371m3048:doi.org/10.1136/bmj.m3048.

Mänttari-Van der Kuip, Maija (2022) Palvelujärjestelmään liittyvät rakenteelliset haasteet ja työntekijöiden toimintamahdollisuudet julkisen sektorin lastensuojelutyössä. *Janus* vol. 30 (1) 2022, 21-43.

Mänttari-Van der Kuip, Maija (2023) Moraalisen ahdingon kokemukset lastensuojelutyössä teoksessa Sihto, Tiina & Vasara, Paula & Blowqvist, Katariina & Varis, Sirpa (toim.) *Hoivan pimeä puoli*. Helsinki; Gaudemus.

Nyberg, Sari & Lindroos, Maria (2020) Traumainformoitu johtaminen ja ammatillinen itsetuntemus. Teoksessa Sarvela, Kati & Auvinen, Elisa (toim.) *Yhteinen kieli. Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen*. Helsinki: Basam Books, 74-93.

Pelkonen, Anne & Sarvela, Kati (2020) Traumainformoitu hoito – läsnäoloa, myötätuntoa ja tunteita auttajille. Teoksessa Sarvela, Kati & Auvinen, Elisa (toim.) *Yhteinen kieli. Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen*. Helsinki: Basam Books, 261-303.

Petrelus, Päivi & Yliruka, Laura (2023) Traumainformoidun työotteen ja systeemisen lastensuojelun yhtymäkohtia etsimässä. Teoksessa Linner-Matikka, Johanna & Hipp, Tiia (toim.) *Traumainformoitu työote*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 181-201.

Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas, Elina (2011) Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Pehkonen, Airi & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Juva: PS-kustannus, 93-114.

Ruismäki, Marjo (2024) Lapsuuden kaltoinkohtelun vaikutukset vanhemmuuteen. Teoksessa Teoksessa Isosävi, Sanna, Ruismäki, Marjo & Kaunisto, Saara-Leena (toim.) *Traumatisoituminen ja perhesuhteet*. Helsinki: Traumaterapiakeskus, 183-196

Sarvela, Kati (2020) Traumainformoitu järjestelmä – traumainformoidun hoivan taustaa. Teoksessa Sarvela, Kati & Auvinen, Elisa (toim.) *Yhteinen kieli. Traumatietaisuutta ihmisten kohtaamiseen*. Basam Books, 13-31.

Sarvela, Kati & Pelkonen, Anne (2020) ACE ja polyvagaaliteoria. Teoksessa Sarvela, Kati & Auvinen, Elisa (toim.) *Yhteinen kieli. Traumatietaisuutta ihmisten kohtaamiseen*. Basam Books, 97-123.

Sarvela, Kati (2023) Traumainformoitu lähestymistapa. Siirtymä oikeudenmukaisempaan toipumisen kulttuuriin. Teoksessa Linner-Matikka, Johanna & Hipp, Tiia (toim.) *Traumainformoitu työote*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 28-45.

SAMSHA (2014) SAMSHA’s Concept of Trauma and Guidance For A Trauma-informed Approach” https://ncsacw.samsha.gov/userfiles/files/SAMSHA_Trauma_pdf (viitattu 17.10.2024)

Sarvela, Kati (2023) Traumainformoitu lähestymistapa — Siirtymä oikeudenmukaisempaan toipumisen kulttuuriin. Teoksessa Teoksessa Linner-Matikka, Johanna & Hipp, Tiia (toim.) *Traumainformoitu työote*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 28-47.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Luettavissa: <http://tenk.fi/htk-ohje> (viitattu 17.10.2024).

Tutkimuseettinen neuvottelukunta: Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Luettavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf (Viitattu 17.10.2024)

Valli, Raine (2018) Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 5. uudistettu painos. Juva: WS Bookwell Oy, 92-116.

Van der Kolk, Bessel (2017) *Jäljet kehossa. Trauman parantaminen aivojen, mielen ja kehon avulla.* Helsinki: Viisas Elämä.

Westerlund-Cook, Saija (2023) Lapsuusajan haitallisten ja suojaavien kokemusten sekä toivon merkitys systeemisessä ja suhdeperustaisessa työtöteessä. Teoksessa Linner-Matikka, Johanna & Hipp, Tiia (toim.) *Traumainformoitu työote.* Jyväskylä: PS-Kustannus, 83-99.

LIITTEET

Liite 1, Traumatietoinen työote lastensuojelun sosiaalityössä kyselylomake ja tiedote tutkimuksesta

Arvoisa vastaanottaja,

Opiskelen Helsingin yliopistossa sosiaalityön erikoistumisopintoja Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön lastensuojelun opintosuunnassa ja teen opintoihin liittyvää lopputyötä traumatietoisesta työtotteesta lastensuojelun sosiaalityössä. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää miten traumatietoinen työote on tällä hetkellä käytössä lastensuojelun sosiaalityössä ja mitkä asiat toisaalta edistävät tai toisaalta estävät työtöteen käyttämistä sosiaalityössä?

Traumatietoisella työotteella tarkoitan tässä tutkimuksessa sellaista ammattilaisen työskentelytapaa, jossa työntekijä ymmärtää traumojen ja traumatisoitumisen vaikutukset yksilöön sekä laajemmin yhteiskunnan kontekstissa. Traumatietoinen työtöteen kautta työntekijä ylläpitää ja vahvistaa toivoa sekä ymmärrystä asiakassuhteessa ja pyrkii etsimään yhdessä asiakkaan kanssa keinoja toipumiseen.

Kerään tutkimukseeni aineistoa laadullisella kyselytutkimuksella, jonka toteutan sähköisellä alustalla Helsingin yliopiston e-lomakkeen muodossa. Kyselyyn vastataan anonyymisti, vastaaminen on vapaaehtoista eikä siitä muodostu henkilötietoja.

Osallistumisesi on tärkeää tutkimuksen luotettavuuden ja näkökulmien moninaisuuden kannalta. Tutkimuksen kautta syntynyttä tietoa on mahdollista hyödyntää jatkossa esimerkiksi traumatietoisesta työtöteen kehittämiseen lastensuojelun sosiaalityön käytännöissä ja siten myös traumatietoisuuden lisäämiseen lastensuojelussa.

Linkki sähköiseen kyselylomakkeeseen:

1. Ikä (numeroina)
2. Nykyinen työnimikkeesi
3. Kuinka monta vuotta olet työskennellyt lastensuojelun sosiaalityössä (numerolla)

4. Millä hyvinvointialueella työskentelet

Avoimet kysymykset

1. Käytätkö traumatietoista työtettä työssäsi?
2. Mitä traumatietoinen työote käytännön työssäsi tarkoittaa?
3. Missä tilanteissa hyödynnät traumatietoista työtettä?
4. Oletko käynyt koulutuksen/koulutuksia traumatietoisesta työtteestä? Jos et ole, haluaisitko käydä?
5. Mitkä ovat mielestäsi tällä hetkellä käytännön esteet traumatietoinen työtteen käyttämiselle lastensuojelun sosiaalityössä?
6. Mitä lisäarvoa traumatietoinen työote voisi mielestäsi tuoda lastensuojelun sosiaalityön osaamiseen?
7. Muita huomioitasi tai kommenttejasi aiheeseen liittyen?